

NOUS | 3

HALLOLDU

*Hangi Ülke Hangi Sorunu Nasıl Çözdü?
Biz Neler Yapabiliriz?*

Andrew Wear

SOLVED

*How Other Countries Cracked The World's Biggest Problems
(And We Can Too)*

© Andrew Wear, 2020

© Nous Kitap, 2026

Çeviren: Şafak Tahmaz

Editör: Oğuz Tecimen

Düzeltili: Selin Saraçoğlu Bayraklı

Son okuma: Ramazan Kılınç

Kapak Tasarımı: İlknur Muştu

Sayfa Tasarımı: Ecem Bozbay

ISBN: 978-625-92741-2-6

Birinci Basım: Şubat 2026

Baskı: Assum Basım

Cilt: Buluş Mücellit

Matbaa Sertifika No: 81034

NOUS KİTAP

Koridor Yayıncılık'ın tescilli markasıdır.

Yayın Yönetmeni: Oğuz Tecimen

Ömerli Mah. Harmantepe Cad. No: 17 Kat: 4 Arnavutköy / İstanbul

Yayınevi Sertifika No: 49242 | www.nouskitap.com.tr

Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Oneworld Publications ve
AnatoliaLit Ajans aracılığıyla Koridor Yayıncılık'a aittir.

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının izni olmaksızın çoğaltılamaz,
kaynak göstererek alıntı yapılabilir.

HALLOLDU

*Hangi Ülke Hangi Sorunu Nasıl Çözdü?
Biz Neler Yapabiliriz?*

ANDREW WEAR

ÇEVİREN
Şafak Tahmaz

NOUS

ANDREW WEAR

Avustralyalı kıdemli bir kamu yönetimi uzmanıdır. Siyaset bilimi, hukuk, ekonomi ve kamu yönetimi alanlarında öğrenim gördü. Harvard Kennedy School, Kıdemli Yönetici Programı mezunu. Avustralya Kamu Yönetimi Enstitüsü üyesi, ekonomik kalkınma stratejileri, endüstriyel büyüme ve kamu yönetimi alanlarında danışmanlık veren Econovation şirketinin kurucusu ve müdürü. Yazıları hakemli dergilerin yanı sıra *The Guardian*, *The Australian Financial Review* gibi mecralarda yayımlanmaktadır. *Halloldu* yazarının ilk kitabı. *Recovery: How We Can Create a Better, Brighter Future after a Crisis* (Nekahet: Krizden Sonra Nasıl Daha İyi ve Daha Parlak Bir Gelecek Yaratabiliriz) adlı bir kitabı daha var. Çalışmalarına dair ayrıntılı bilgi için: www.andrewwear.com

Şafak Tahmaz

İstanbul Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu, aynı dalda yüksek lisans eğitimi aldı. Çevirmenlik, editörlük ve telif hakları üzerine çalışıyor, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler okuyor. Türkçeye çevirdiği yazarlar arasında Renata Salecl, Azareen Van der Vliet Oloomi, Anthony Aveni ve Ivan Vladislavic gibi isimler yer alıyor.

HALLOLDU

İçin Övgüler

“Dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için hepimize ilham verecek, bardağın yarısının dolu olduğunu hatırlatan sıradışı bir kitap.”

—**Dana H. Born**

“Sonsuz bir öfkeyle koltuklarından ya da bilgisayar ekranlarından veryansın edenlerin aksine Andrew Wear dünyanın sorunlarına kanıta dayalı çözüm önerileri sunuyor. Bu argümanlara kulak vererek bile dünyayı güzelleştirmek, dönüştürmek mümkün.”

—**Joe Hildebrand**

“Andrew Wear, siyasete ilişkin böylesine pratik bir kitapta değerli ve nadiren bulunan bir şey sunuyor: gerçek iyimserlik ve umut.”

—**Van Badham**

“Dünya liderleri günümüzün acil sorunları konusunda isteksiz ve yetersiz görünürken, Andrew Wear değişimin mümkün olduğunu örneklerle anlatmayı seçiyor ve sağlıktan eğitime, iklim değişikliğinden cinsiyet eşitliğine bir dizi zorlu konuda ilham verici başarı hikayeleri paylaşıyor. Eğer dünyanın gidişatı sizi üzüyorsa ve harekete geçmek istiyorsanız, bu kitabı okuyun!” — **Rebecca Huntley**

“Zaman gerçekçi ve bulaşıcı iyimserliğin zamanı. İnsanların umut hikâyelerini duymaya her şeyden çok ihtiyacı var ve Andrew Wear iyimserliğe ve umuda çözüm önerileriyle ilham oluyor.”

—**Victor Perton**

“İyimser, net, zorlayıcı ve gerçekçi... Andrew Wear uzmanlarla görüşüyor, kanıtları etraflıca inceliyor ve küresel ısınmadan eğitime, kentsel dönüşümden ekonomiye dair pek çok konuya pratik yanıtlar geliştiriyor. Bu güncel kılavuz, politikacıların ve vatandaşların dünyanın en büyük sorunlarıyla nasıl başa çıkabileceklerini bir kez daha gözler önüne seriyor.” —**Glyn Davis**

“Andrew Wear dünyanın karşı karşıya olduğu büyük sorunları çözmek için kötümserlik yerine neden iyimserliğe odaklanmamız gerektiğini bizlere hatırlatıyor. Pratik adımlarla şekillenmiş vizyoner yaklaşımların ne kadar önemli olduğunu biliyorum ve Wear bu konuda gerçek bir usta.” —**Robyn Scott**

“Bu kanıta dayalı ve son derece anlaşılır kitapta Andrew Wear, bizi en zorlu kamu politikalarının çözümü için küresel bir keşif yolculuğuna çıkarıyor. Akademik araştırmaları kişisel anlatılarla bir araya getiren Wear, belediyelerin, şehirlerin ve ülkelerin ekonomik, sosyal ve çevresel konulardaki başarıları hakkında çarpıcı bilgiler sunarken, başka ülkelerin aynı şeyleri yapmalarına yardımcı olacak pratik adımlar öneriyor ve güçlü liderlik, aktif hükümet, vatandaş katılımı ve işbirliği gibi birtakım ortak özellikleri vurguluyor. İşe yarayan bir kamu politikası tasarlamak ve uygulamakla ilgilenen herkes bu kitabı okumalı.” — **Helen Sullivan**

Sophie, Genevieve, Charlotte ve Alice'è...

İÇİNDEKİLER

Giriş

Başka Ülkeler Yapıyorsa Biz Neden Yapmayalım? 13

DANİMARKA

Fosil Yakıtlara Nasıl Veda Ederiz? 21

SİNGAPUR

Gençlerimizi Daha İyi Nasıl Eğitiriz? 53

BİRLEŞİK KRALLIK

Şiddeti Nasıl Önleyebiliriz? 85

İZLANDA

Cinsiyet Eşitsizliğiyle Nasıl Mücadele Edilir? 115

AVUSTRALYA

Başarılı Bir Göçmen Ulusu Nasıl İnşa Edilir? 137

NORVEÇ

Eşitsizlik Nasıl Azaltılır,
Yaşam Standartları Nasıl Yükseltilir? 173

ENDONEZYA

Diktatörlükten Demokrasiye Nasıl Geçilir? 207

ALMANYA

İmalatı Nasıl Canlı Tutarız? 235

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Akıllı Şehirler Nasıl Oluşturulur? 261

GÜNEY KORE

Nasıl Daha Uzun Yaşarız? 289

Dünyanın En İyi Sonuçlarını Elde Etmek

Bu Sonuçlara Nasıl Ulaşacağız? 319

Gelecek İçin Araçlar

Peki Ne Yapacağız? 349

Teşekkür 363

Notlar 365

GİRİŞ

Başka Ülkeler Yapıyorsa Biz Neden Yapamayalım?

Güneşli bir cumartesi günü, en sevdiğim kitabevinde kitaplara göz atarken içime bir hüznün çöktü. Önümdeki rafta, konuları itibariyle fazlasıyla iç karartıcı kitaplar diziliyordu: demokrasi krizi, ırkçılığın ve küresel eşitsizliğin yükselişi, uygarlığın çöküşü. Sadece kapaklarına göz atmak bile ne denli tatsız ve kaygı dolu olduklarını anlamama yetiyordu; iyimser ruh halim bir anda koridoru geçip arka kapıdan çıkmış, ansızın kayıplara karışmıştı.

Siyaset kitaplarının yer aldığı bölüm alabildiğine kasvetliydi. Ne kadar müthiş bir gözlem gücü ve bilgelikle yazılmış olsalar da dünyamızın karşı karşıya olduğu sorunlara odaklandıkları için kitapların adları son derece karanlık ve umutsuz bir geleceği çağırıyordu. Ama bir koridor ötede kişisel gelişim ve iş kitapları bulunuyordu ve hepsi son derece pozitif. Okurlara doğru davranış şekli ve uygun stratejilerle başarının mümkün olduğunu, engellerin aşılabileceğini söylüyorlardı.

Kategoriler arasındaki bu yaklaşım farkı beni düşündürdü. Dünyanın vahim sorunlarla karşı karşıya olduğu bir gerçekti elbette ama kamu politikası alanındaki çalışmalarımın, kimi ülkelerin önemli konular hakkında dikkate değer sonuçlar elde

ettiklerini ve pek çok alanda muazzam ilerlemeler kaydedildiğini biliyordum. Kıyamet ve kasvet havası beni bunaltmıştı. Kişisel gelişim ve iş kitaplarının pozitif bakış açısını alıp siyaset kitaplarına uygulama fikri aklıma işte o an düştü. Dünyadaki çeşitli ülkelerin büyük meseleleri çözmek için neler yaptıklarını okurlarla paylaşabilirsem, fark yaratmak için ne tür bir yönetim biçimi ve kolektif çabanın gerekli olduğunun anlaşılmasına da yardımcı olabilirdim. Okurlar başka ülkelerin başarılarından cesaret alabilir, büyük problemlere çözüm üretecek gerçek bir ilerleme kaydedileceğine inanabilirdi.

Bu kitap da bu düşüncenin ürünü. Umarım bu sayfalarda karşılaşacağınız fikir, hikâye ve stratejiler size de ilham verir. Çünkü başka ülkeler yapabiliyorsa biz de yapabiliriz.

DUYDUĞUNUZ her iç karartıcı istatistiğe karşılık, dünyanın bir yerinde aslında takdire şayan bir başarı hikâyesi de mevcut ve bu hikâyeler bize, irade ve doğru yaklaşımla zorlu konuların üstesinden gelinebileceğini gösteriyor.

Örneğin elli yıl önce Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ortalama yaşam beklentisi dünya sıralamasında zirvedeydi. Öyle ki Amerikalılar gelişmiş dünyanın geri kalanından iki buçuk yıl daha uzun yaşamayı umuyordu.¹ Ama artan obezite oranları, şaşırtıcı intihar vakaları ve sağlık hizmetlerindeki sorunlar yüzünden, yaşam beklentisi giderek azalıyor. Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan bir çocuğun ömrü, 2010'da doğan bir çocuğunkine kıyasla çok daha kısa olacaktır.² Güney Kore'ye baktığınızdaysa, uzun yaşam konusundaki gelişmelerin olağanüstü olduğunu görebilirsiniz. 1960'ta Koreliler sadece elli iki yıl yaşayabileceklerini düşünüyorlardı.³ Kamusal sağlık hizmetleri, sağlıklı beslenme ve bebek ölümlerindeki büyük düşüşle Güney Koreli bir çocuk artık seksen üç yaşına kadar yaşayabileceğini öngörebilir. Hatta bazı uzmanlar 2030 yılına kadar

Koreli kadınların ortalama yaşam süresinin doksan yıldan fazla olacağını tahmin ediyor.⁴

1990 yılında iklim değişikliği ilk kez ciddi olarak tartışılırken, Avustralya'nın karbon emisyonu, yalnızca Lüksemburg, Estonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin gerisindeydi. Bu, sanayileşmiş dünyanın en yüksek emisyon oranlarından birine sahip olduğu anlamına geliyordu. Avustralya çok geçmeden iklim değişikliğinin nasıl çözülmesi gerektiğine dair sert ve hayli politik tartışmalarla ikiye bölündü. Hükümet kısa sürede kaldıracağı emisyon ticaret sistemini yürürlüğe koydu. Otuz yılın sonunda artık her Avustralyalı yılda 16 ton sera gazı salıyor ki bu da dünyadaki en kötü oran ve 1990 rakamlarına göre büyük bir artışa denk geliyor.⁵ Oysa Danimarka'da bilimsel kanıtlar ve bununla ilgili ahlaki yükümlülük konusunda ulusal bir mutabakat mevcuttur. Danimarkalılar enerjilerinin %100'ünü yenilenebilir kaynaklardan üretmeye doğru istikrarlı adımlarla ilerliyorlar. Üstelik emisyonlarını düşürürken ekonomilerine hız kazandırmayı da başarak. Her Danimarkalı artık geçmiş yirmi yılın yarısından da az karbon salıyor ve Kopenhag 2025'e kadar karbon nötr olmayı hedefliyor.⁶

Başka bir örnek: 2000 yılında Yeni Zelandalı öğrenciler eğitim alanında dünya çapındaki en iyi sonuçları elde ediyordu. Okuma oranlarında ülke Finlandiya ve Kanada'nın ardından dünya üçüncüsü olmuştu. Ama öğrencilerin okuma performansı zaman içinde kötüleşti ve 2015 yılına gelindiğinde on beş yaşındaki öğrencilerin, on beş yıl önceki seleflerine kıyasla altı ay geriden geldikleri tespit edildi. Buna karşılık Singapur, sıfırdan kurduğu eğitim sistemi sayesinde günümüzde dünyanın en iyi sonuçlarını elde ediyor. Öğretmenlere değer veren ve onlara yatırım yapan yönetimler sayesinde Singapurlu öğrenciler, dünyanın pek çok yerindeki ortalama seviyenin bir yıl ilerisindedir. Matematikteyse Yeni Zelanda'daki akranlarından en az iki yıl önde olduklarını gösteren sonuçlar elde ediyorlar.⁷

SİYASİ LİDERLERİMİZ son zamanlarda epey hayal kırıklığı yarattı. Batı dünyasında halkın hükümetlere olan güveni de günden güne azalıyor.⁸ Önümüzde uzanan tehlikeler karşısında hükümetlerin yapabilecekleriyle ilgili karamsarlığa kapılmakta haksız sayılmayız. Kaldı ki birçok ülke, dünyanın karşı karşıya olduğu zorluklarla mücadele etmekte epey başarılı bile sayılabilir. Hong Kong'da ortalama yaşam süresi 85 yıldır. İsveç'in kişi başına yıllık karbon emisyonu sadece 3,8 tondur. Singapur'daki on beş yaşındaki gençlerin okuma performansı, Meksika'daki akranlarının neredeyse dört yıl ilerisindedir.⁹

Tarihsel olarak bakıldığında, ekonomi politikalarının çoğu teoriye dayanıyordu. Ayrıntılı matematiksel modeller inşa edildi, hipotetik senaryolar oluşturuldu. Çoğu çeşitli radikal varsayımlar içeriyordu, bunlardan biri de insanların daima tamamen rasyonel davrandığıydı. Bu teoriler liberalizm, muhafazakârlık, sosyalizm gibi çeşitli ideolojilerle paralel ilerledi ve dünyamızı şekillendiren hükümet politikalarına yön verdi.

Fakat teoriler gerçek dünyada her zaman geçerli olmaz. Ekonomistlerin yarattığı modelleri işlevsizleştiren sayısız zorluk vardır. Örneğin birçok ekonomik model, asgari ücretin daha yüksek oranda işsizliğe yol açtığını göstermektedir. Gelgelelim Harvardlı ekonomist Dani Rodrik'in de yazdığı gibi, bu sadece "işgücü piyasası gerçekten rekabetçiye ve işverenlerin işçileri çalıştırmak için ödemeleri gereken ücret üzerinde kontrolleri yoksa" böyledir. Artık birçok ekonomist, 2008 küresel mali krizinin altında yatan faktörlerden birinin, ev fiyatlarında sistemik bir çöküş olasılığını dikkate almayan soyut modellere odaklanmak olduğunu savunuyor.¹⁰

Son yıllarda ekonomi çalışmaları, pratikte neyin işe yaradığına daha çok odaklanmaya başladı. Ekonomistler şimdilerde verileri kullanarak teorilerin kanıtlarla desteklenip desteklenmediğini test ediyor. Ekonomistlerin randomize kontrollü

çalışmalar, laboratuvar testleri ve hatta saha deneyleri yapmasıyla, ekonomi felsefeden uzaklaşıp daha çok bilimin alanına girmeye başladı.¹¹ Örneğin sınırları geçen göçmenlerin ekonomik kazançlarını ölçmek için ekonomistler, Pasifik adası Tonga'daki bir grup göçmen üzerinde çalışmalar yürüttü. Bir çekilişle seçilerek Yeni Zelanda'ya taşınanların gelirleri, seçilmeyenlerle karşılaştırıldı. Avustralya'da, evsizlikle ilgili yeni programlar katılımcıları bir kontrol grubuyla karşılaştırarak değerlendirilmektedir.¹² Son olarak ekonomi, hangi politik düzenlemelerin gerçekten işe yaradığını ortaya çıkarmakla ilgilenmektedir.

Bu kitaba da benzer bir itki yön veriyor. Teorik veya ideolojik bir perspektiften başlamak yerine, gerçek örnekleri keşfetmekle ilgileniyorum. Her bölüm farklı bir ülkeye odaklanıyor. Başlangıç noktam, hangi ülkenin eğitim, suç veya cinsiyet eşitliği gibi konularda en iyi sonuçlara ulaştığını sormaktı. Ardından o ülkeyi anlamayı hedefledim: Tarihini ve mevcut başarısını mümkün kılan politik müdahaleleri araştırdım. Son olarak geri kalanımız için gerekli çıkarımları yapmak istedim. Kendi ülkelerimizde daha da iyi sonuçlar elde etmek için dünyanın dört bir yanındaki komşularımızdan neler öğrenebiliriz diye sordum.

Bu kitaptaki ülkeler nispeten dar bir gruptan geliyor. On ülkeden sekizi, dünyanın sanayileşmiş demokrasilerini temsil eden Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nda (OECD) yer alıyor. On ülke, dünya nüfusunun yalnızca %11'ine, yani yaklaşık 838 milyon kişiye ev sahipliği yapıyor. Bu yüzden diktatörlükten demokrasiye daimi ve başarılı bir geçiş yapan Endonezya örneğini okuyacaksınız ama Çin, Hindistan, Afrika, Ortadoğu ya da Güney Amerika'daki ülkeler hakkında pek bir şey bulamayacaksınız. Bunun nedeni, bu ülkelerin henüz temel küresel konularda dünyaya öncülük etmemeleridir. Fakat hızla gelişiyorlar ve yirmi yıl sonra bu kitabın devamı yazılırsa, önce çıkan ülkelerin farklı olması pekâlâ mümkün.

Bu kitap benim için bir keşif yolculuğuydu, umarım sizin için de öyle olur. Geçimimi sağlamak için yaptığım iş kamu politikası olsa da bu kitaptaki her konu veya ülkenin uzmanı değilim. Bu yüzden her bölüm için, benimle ülkelerinin başarılarına ilişkin bakış açılarını paylaşan bir dizi uzmandan yardım aldım. Bazıları Singapurlu pedagoji uzmanı Profesör Saravanan Gopinathan gibi akademisyen. Bazıları Phoenix'in ekonomik kalkınmasına öncülük eden Christine MacKay gibi kişiler. Bazılarıysa İzlandalı Nicole ve Sigurður çifti gibi ülkelerindeki gündelik hayata dair değerli içgörüler sunan sıradan insanlar. Ama hepsi zeki, tutkulu, toplumları hakkında bilgili ve deneyimlerini paylaşmakta son derece cömertler.

Ortaya çıkan sorunları bu uzmanlarla tartışır ve veriler aracılığıyla çeşitli senaryoları irdelerken, iyi sonuçlar elde eden hükümet türleri hakkında bir fikir edinmenin de mümkün olup olmadığını düşünmeye başladım. Yaşadığım yer olan Avustralya'da düşük vergili, sınırlı devlet modeli kuralları geçerli. Yani vatandaşların daha az vergi ödemesi ve hükümetin insanların hayatında sınırlı bir rol oynaması amaçlanıyor. Sağlık, istihdam, sigorta ve diğer hizmetlerle ilgili olarak vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için özel sektörün en iyi donanıma sahip olduğu varsayılıyor. Bu modeli destekleyenler ve eleştirenler argümanlarını hararetle savunurlar ama çoğu zaman hiçbiri kanıtlarla desteklenmez. Bense verilerin düşük vergili, neoliberal bir hükümetin lehine olup olmadığını öğrenmek istedim. Neoliberal hükümetler mi daha iyi sonuçlara ulaşıyordu; İskandinav ve Kuzey Avrupa ülkelerinin yüksek vergili, demokrat hükümetleri mi, yoksa devlet destekli kapitalizmleriyle hızla büyüyen Doğu Asya ülkeleri mi? Sonuçlar şaşırtıcıydı ve ortaya çarpıcı bir anlatı çıktı.

Son bölüm dünya toplumunun ivedilikle çözmesi gereken sorunlar için atılacak adımlar hakkında. Bu ülkelerin deneyimlerinin ışığında hükümetlerin kendi memleketlerinde daha iyi

sonuçlara ulaşmak için uygulayabilecekleri politika türlerine ve olur da hükümetler bu konuda yetersiz kalırsa, değişimi bir adım öteye taşımak için vatandaşlar olarak bizlerin neler yapabileceğine eğiliyor.

Şüphesiz pozitif olmak için çok fazla neden var. Sorun ne olursa olsun –iklim değişikliği, işsizlik ya da şiddet suçları– dünyanın bir yerinde bu sorunu çözmek için adım atan bir ülke var. Bu kitaptaki ülkelerin ekonomileri hızla büyüyor, eşitlik düzeyleri yükseliyor ve nüfusları her yıl daha sağlıklı hale geliyor. Dünyanın dört bir yanından göçmenleri toplumlarına entegre ettiler, öğrencilerin okuryazarlık ve matematik becerilerini önemli ölçüde artırdılar ve sera gazı emisyonlarını ortadan kaldırma yolundalar. Onlar yapıyorsa biz neden yapmayalım? Hikâyeleri, bize neyin mümkün olduğunu gösteriyor. Doğru tutum ve doğru politikalarla neler başarılacağına dair bizlere umut ve ilham veriyorlar.